

Van de kant van de deelnemers aan Gemeenteopbouw in de VVH kregen de zwinglianen te horen dat ze niet telkens op het beginsel-program van 1937 moesten terugkomen. Dat deed maar denken aan degenen die steeds verwezen naar de Formulieren van Enigheid.⁶⁹ Ook de volkomen terechte opmerking van J. Visser dat het hoofdbestuur intussen stond op het standpunt van het in 1937 afgewezen minderheidsrapport⁷⁰, vond op de algemene vergadering van 1947 weinig gehoor. Visser, de secretaris van de Zwingli-groep, voerde aan dat het hoofdbestuur de nadruk legde op de elementen in het beginsel-program van 1937 waarin grenzen werden gesteld aan de kerk en er sprake was van leertucht en de noodzaak van een belijdenis. Het hoofdbestuur had bezwaar tegen een motie van Visser waarin uitgesproken werd dat de nadruk in het program lag op de vrijheid van geloven en belijden, de vastlegging daarvan in de kerkelijke reglementen, het ontbreken van kerk- en schriftgezag en de beslissing van het persoonlijk geweten. Deze elementen konden volgens het hoofdbestuur niet uit hun verband gelicht worden en vervolgens tot de essentiële verklaard worden. Een min of meer tegengestelde motie van het hoofdbestuur, waarin goedkeuring werd uitgesproken over het beleid van de laatste jaren en tevens dat de voortzetting daarvan in de geest van het beginselprogram was, kreeg 132 van de 157 stemmen, terwijl drie stemmen blanco werden uitgebracht. Omdat volgens de Zwingli-groep het beginselprogram niet was gehandhaafd, adviseerde de leiding daarvan uit de VVH te treden. De afscheiding was een feit. In 1948 werd de Zwinglibond opgericht.⁷¹

De slogan 'Eerst VRIJZINNIG dan pas Hervormd', die in kader nogal eens afgedrukt werd in *Zwingli*, verwoordde exact wat altijd Eerdmans' overtuiging was geweest. Eerdmans was er de man niet naar om de vrijzinnige beginselen te laten overwoekeren door orthodoxe geloofstaal. Het verbaast dan ook niet dat hij in 1944 de tweede ondertekenaar was van een manifest dat door H. van Lunzen was opgesteld. In dit felle stuk van de opvolger van de in 1943 overleden Horreüs de Haas werden de theologische ontwikkelingen, die volgens de ondertekenaars ten koste van het kritische oordeel gingen, gekritiseerd en werd afstand genomen van de koers van de VVH. Eerdmans behoorde tot wat C.D. Moulijn eens getypeerd had als de 'ouderwets-vrijzinnigen'⁷², vrijzinnigen die zich minder verontrust voelden over de massale ontkerkelijkijng en de noodzakelijke samenwerking in antwoord daarop, dan over de handhaving van de vrijzinnige beginselen. Deze tegenstelling liep dwars door rechts- en links-modernisme heen, zij het dat de meeste links-vrijzinnigen vanzelfsprekend sneller verontrust waren over de theologische en organisatorische ontwikkelingen.

69. L.H. Ruitenbergh op de algemene vergadering van 1947 volgens J. Visser in *Zwingli* 18-1-1947, 98.

70. *Zwingli* 1-2-1947, 103.

71. *KeW* 17-1-1947, 1v; Beversluis, *Een halve eeuw*, 219vv. Volgens p. 222 had de oproep tot afscheiding weinig effect. Vele zwinglianen bleven lid of keerden later terug. De Zwingli-beweging als zodanig had echter het contact met de VVH verbroken.

72. *KeW* 14-4-1944, 4.